

Rondom de geboorte... voorkomen is beter dan genezen

Na het zorgvuldig kiezen van de hengst, verheugd zijn dat de merrie drachtig is en geduldig elf maanden wachten, nadert de geboorte van het veulen. Om het veulen direct vanaf de geboorte een goede start te geven, is het belangrijk om deze doorgaans heugelijke gebeurtenis goed voor te bereiden.

Tekst: PROF. MARIANNE SLOET, EIKENLUST EQUINE CONSULTANCY EN DRS. PASCALE DERIJKS, VETERINAIR CENTRUM HONSELERSDIJK

Beeld: MARIANNE SLOET, PASCALE DERIJKS E.A.

Achtereenvolgens zullen worden besproken: goede voorbereiding tijdens de dracht, de geboorte zelf en de eerste 24 uur van veulen en merrie na de geboorte.

Goede voorbereiding

Inleiding

De voorbereiding begint al tijdens de dracht, want er zijn wel wat dingen om over na te denken:

- › vaccineren en zo nodig ontwormen van de merrie
- › een geschikte box voor het afveulenen klaarmaken
- › desgewenst een camera in de box ophangen, een geboortemelder lenen of aanschaffen en/of een geboortemelder op de schede (vulva) laten zetten
- › als de merrie is 'dichtgezet' moet de vulva op tijd worden geopend

Vaccineren

Vaccineren van drachtige merries heeft vooral zin als de gevaccineerde dieren volledig gescheiden worden gehouden van ongevaccineerde dieren op een bedrijf. Drachtige merries moeten dus niet samen lopen met gespeende veulens, jaarlingen en tweejarigen, want in die groepen komen relatief veel infecties voor.

Op een bedrijf moeten indien mogelijk, om de infectiedruk laag te houden, niet alleen de drachtige merries, maar ook alle andere paarden goed worden gevaccineerd: in ieder geval tegen influenza-tetanus, maar liefst ook tegen rhinopneumonie en eventueel tegen West Nijl. Wel of niet vaccineren tegen droes moet goed met de dierenarts worden overlegd. Een drachtige merrie moet tenminste ieder jaar gevaccineerd worden tegen influenza en iedere twee jaar tegen tetanus. Deze vaccinaties kunnen zonodig ook tijdens de dracht worden gegeven, zodat de merrie voldoende antistoffen aanmaakt en in de biest aan het veulen meegeeft. Ook als influenza/tetanus-vaccinatie net voor de dracht is gegeven, is het verstandig de influenzavaccinatie rond zes weken voor de geboorte nog een keer te herhalen.

Om het risico op abortus als gevolg van rhinopneumonie (EHV-1 en zelden EHV-4) te verkleinen, moet de merrie driemaal gedurende de dracht worden gevaccineerd en wel in de vijfde, de zevende en de negende maand van de dracht. Alle niet-drachtige dieren op dezelfde stal moeten, tenzij ze volledig worden gescheiden van de drachtige merries, tweemaal per jaar worden gevaccineerd tegen rhinopneumonie.

Gezien het steeds dichterbij komen van de West Nijl-infecties, kan een fokker overwegen om de drachtige merries ook hiertegen te laten vaccineren. Bij deze vaccinatie hoeven niet alle dieren op een bedrijf te worden gevaccineerd, omdat West Nijl-virus niet van paard naar paard gaat, maar altijd via de muggen.

Veulen ligt al in borstbuikligging, maar navelstreng is nog intact.

Ontwormen

Er wordt vaak geadviseerd om een drachtige merrie zo'n tien tot vijftien dagen voor de te verwachten geboorte te ontwormen, maar daar is niet veel onderbouwing voor, terwijl er wel meer en meer resistentie tegen diverse groepen wormmiddelen optreedt. Daarom wordt nu geprobeerd zo min mogelijk, maar wel voldoende, te ontwormen.

Voor *Cyathostominae* (rode bloedwormen) wordt ontwormen van drachtige merries alleen nodig geacht als een mestonderzoek op wormeieren aangeeft dat ontwormen nodig is. Het advies hangt daarbij ook af van het verleden: als een merrie altijd hoge ei-uitscheiding heeft (gevonden bij herhaalde malen mestonderzoek) is ontwormen wellicht aan te bevelen. Een lintworminfectie is lastig aan te tonen. Als er lintwormgeledingen op of in de mest worden gezien, is daarmee een infectie aangetoond. Ook is er nu een redelijk betrouwbare speekseltest beschikbaar. Voor lintworm kan men het beste met de dierenarts overleggen of behandeling nodig is.

Voor *Strongyloides westeri* (veulenworm) is ontwormen doorgaans alleen nodig als deze worm eerder op het bedrijf voor problemen heeft gezorgd (bijvoorbeeld op bedrijven met potstallen). Bij heel goed schoon houden van de box (de meeste besmetting gaat via mest opnemen) zou ontwormen niet of minder nodig zijn.

Geschiede box

Een voor het afveulen geschikte box moet voldoende groot zijn, goed te reinigen zijn en op een rustige, goed geventileerde plek in het stalgebouw liggen. Voldoende groot houdt in: tenminste tweemaal de stokmaat van de merrie in het kwadraat + 20 procent voor het afveulen. Dus voor een merrie van 1,65m tenminste vier bij vier meter. Als het veulen groter wordt, moet de boxgrootte volgens het 'Keurmerk Paard en Welzijn' tweemaal de stokmaat in het kwadraat + 50 procent zijn. De drachtige merrie moet goed met haar burens

Doorligplekken op elleboog en hak die al op de eerste dag na de geboorte ontstaan zijn door liggen op een te harde ondergrond, maar vaak pas na enkele dagen tot een week zichtbaar worden.

op kunnen schieten of de tussenwand moet gesloten zijn. De box moet van tevoren goed worden gecontroleerd op zaken waar het pasgeboren veulen zich aan zou kunnen beschadigen. Verder moet de box van tevoren zeer grondig worden gereinigd met water, zeep en een borstel. Daarna moet alles goed worden afgespoeld en de tijd gegeven worden om te drogen. Als er vervolgens ook nog een desinfectiemiddel wordt gebruikt, is dat prima, maar dan daarna wel weer heel goed schoonspoeien, want pasgeboren veulens likken vaak aan de wanden of aan de bodem. Het drogen is een essentieel onderdeel van reinigen en desinfecteren, omdat veel kiemen slecht tegen uitdrogen kunnen.

Dit veulen heeft zijn sprong beschadigd met opstaan op gladde bodem (A = dag geboorte, B = 14 dagen na geboorte, C = maand na geboorte).

Merrie met een geboortemelder onder de antirolboog van de singel.

Geboortemelder aan het halster.

Geboortemelder in de schede vastgehecht; als het veulen eraan komt schiet het magneetje los en gaat het alarm af.

Als de box helemaal droog is, kan de bodembedekking worden ingebracht. Vaak voldoet een onderlaag van zaagsel met daarop een dikke laag stro goed. Het is het beste de merrie al minstens een week van tevoren in de box te brengen. Ze kan dan wennen aan haar omgeving en aan de burens. In de box kan zich een 'paljas' (stevige dikke stro-onderlaag) vormen om doorliggen te voorkomen. Wel tweemaal per dag uitmesten, want je wilt zo min mogelijk mest in de box hebben in verband met de veulenworm. Ook is een goede, stevige, niet gladde ondergrond belangrijk om uitglijden en vallen bij het veulen te voorkomen.

Om 'klemliggen' van de merrie tegen de muur te voorkomen, kan het stro rondom langs de wand in de box in een stevig rol worden gedraaid, waardoor de merrie met haar achterwerk nergens direct tegen de muur zal gaan liggen.

Camera en/of geboortemelder

Met behulp van cameratoezicht en/of een geboortemelder (in een singel of aan het halster) is het doorgaans mogelijk om de geboorte 'bij te wonen'. Ook kan een door de dierenarts in de schede (vulva) te hechten alarmsetje het begin van de geboorte aangeven.

In alle gevallen is het essentieel in de stal zelf absolute rust te bewaren en alleen één of twee mensen in de stal toe te laten die de merrie kent en waarmee de rust voor de merrie gewaarborgd blijft. Niemand moet de box van de merrie binnen gaan, tenzij er duidelijk problemen optreden.

Als de geboorte stagneert is het verstandig direct met de dierenarts te overleggen, want als bij de geboorte van een veulen een probleem optreedt (zoals bijvoorbeeld een

verkeerde ligging) is zeer snel professioneel ingrijpen vaak nodig. Camera's zijn tegenwoordig heel redelijk van prijs en kunnen zonder wifi ook op 4G werken.

Merrie is dichtgezet

Als de merrie is dichtgezet, dat wil zeggen dat de vulvalippen over een groot deel aan elkaar zijn gehecht met onderin een opening om door heen te plassen, dan moet deze sluiting ongeveer twee weken voor de uitgerekende geboortedatum onder lokale verdoving worden opengemaakt door de dierenarts. Merries worden nog wel eens dichtgezet als ze via de vagina (schede) lucht, mest en/of vuil aanzuigen, waardoor de moederkoek (placenta) kan ontsteken. Bij het dichtzetten volgens Benesch wordt de merrie dieper dichtgezet (een wat bredere rand slijmvlies weggesneden en aan elkaar gezet) dan bij het dichtzetten volgens Caslick. Samen met de dierenarts kan het tijdstip van het openmaken worden vastgesteld. Hierbij spelen de eerdere drachtigheidsduur en de uierontwikkeling van de betreffende merrie ook een rol. Te vroeg openmaken van de vulva vergroot de kans op een ontsteking van de moederkoek ('placentitis'). Als de schede niet is opengemaakt zal deze bij de geboorte van het veulen openscheuren en die verwondingen zijn vaak lastig te hechten.

Draagtijd en geboorte

Draagtijd

De meeste merries hebben een draagtijd van 330 tot 340 dagen, maar er zijn grote verschillen. 'Te vroeg geboren' (prematuur) is als het veulen eerder dan 320 dagen na de dekking wordt geboren en van 'te laat geboren' (postmatuur) wordt gesproken

als de dracht langer dan 360 dagen heeft geduurd. Over 'onderontwikkeld' (dysmatuur) wordt gesproken als het veulen onvoldoende ontwikkeld is bij een normale drachtigheidsduur. Als een merrie al meerdere malen heeft geveuld, bepalen de vorige drachtigheidsduren de lengte van de huidige dracht. Dus als een merrie bij vorige veulens zo'n 350 dagen drachtlengte had, is 320 dagen waarschijnlijk tekort en kan het veulen prematuur zijn. Als de drachtduur bij eerdere veulens ook rond de 320 dagen was, is er bij 320 dagen waarschijnlijk niets aan de hand. Aan lichamelijke kenmerken van het veulen is te zien of er sprake is van prematuriteit ('te vroeg geboren'): slappe oortjes die dubbelknikken ('floppy ears'), hele zijdeachtige vacht, heel dunne cellagen op de slijmvliezen, zoals bijvoorbeeld op de tong die daardoor te rood is. Bij postmaturiteit ('te lang blijven zitten') is vaak opvallend dat het veulen meestal verhoudingsgewijs kleiner is dan verwacht, maar soms ook erg groot en heel mager is.

Geboorte

› Aanloop

In de laatste weken voor de geboorte begint het uier langzaam op te uieren, maar bij merries die voor het eerst veulenen gebeurt dit soms pas vlak voor de geboorte. In de laatste dagen voor geboorte zullen de bekkenbanden en de vulva verslappen. Binnen 24 tot 72 uur voor de geboorte gaan de meeste merries kegelen. Dat houdt in dat er op de tepelpunt propjes ingedroogde biest (colostrum) zichtbaar worden, maar dit gebeurt niet bij alle merries.

Hulpmiddelen om het moment van de geboorte beter te voorspellen zijn bepaling van het calciumgehalte in enkele druppels vocht afgenomen uit de tepels en/of bepaling van de pH (zuurgraad) in dit vocht. Als op teststrips het calciumgehalte hoger is dan 10 of als de pH gelijk aan of minder is dan 6,4, is de bevalling binnen 24 uur te verwachten. Een nadeel van testen is dat door het niet-hygiënisch beetpakken van de tepel een uierontsteking kan ontstaan.

Vlak voor de geboorte is het raadzaam om de staart van de merrie te bandageren met een schone bandage om te voorkomen dat het veulen in contact komt met de vaak vieze staart of de haren in de weg zitten. Wel de bandage direct daarna verwijderen om drukplekken te voorkomen.

Deze merrie is nu dichtgezet, maar voordat het volgende veulen geboren wordt, moet dit wel weer door de dierenarts worden opgeknipt om uitscheuren tijdens de geboorte te vermijden.

› Normale geboorte

De geboorte zelf bestaat uit drie fases: de voorbereidingsfase, de uitdrijvingsfase en de nageboortefase. Aan het begin van de baarmoedercontracties (weeën) is de merrie doorgaans onrustig, gaat liggen en weer staan, loopt rondjes en zweet. Dit kan enkele uren duren, maar soms ook minder dan een half uur. Tijdens de uitdrijvingsfase breekt eerst de waterblaas (allantochorion), vervolgens gaat de merrie plat liggen en persen en zal vaak de vruchtblaas (amnion) breken. Het veulen kan ook geboren worden met de vruchtblaas nog over de voorbenen en de neus. Het vlies moet dan direct worden verwijderd, zodat het veulen kan ademen. Het is namelijk niet zeker of de nageboorte nog voldoende vastzit aan de baar-

Prematuur veulen met 'floppy ears' en een zijdeachtige vacht.

Prematuur veulen met een rode tong omdat het slijmvlies nog erg dun is (nu zouden wij handschoenen dragen!). Het netje zit om hoofd en hals om de intraveneuze catheter (niet zichtbaar) te beschermen.

Groot mager veulen met diepliggende ogen, wordt wel bij post-maturiteit gezien ('te laat geboren').

Kegelen van het uier.

moeder om voor zuurstof te zorgen. Wel krijgt het veulen via de navelstreng de eerste minuten ook nog veel bloed van de moeder en is rustig benaderen dus geboden. De navelstreng breekt doorgaans ‘vanzelf’ binnen enkele minuten als het veulen of de merrie opstaat. Als er nog vruchtvliezen over de neus zitten en de navelstreng is wél gebroken, moet wél direct worden ingegrepen en moeten deze vliezen worden verwijderd, zodat het veulen kan ademen.

Tijdens de nageboortefase hoort de nageboorte (placenta) binnen 90 minuten af te komen. Als deze op drie uur na de geboorte nog niet is afgekomen, wordt dit een retentio secundinarum (‘aan de nageboorte staan’) genoemd en moet de dierenarts komen om een injectie te geven en/of de nageboorte met spoelen te verwijderen (methode Zeddarn). Na zes uur kan de dierenarts besluiten de nageboorte met de hand te verwijderen. Soms moet de merrie dan ook nog enkele dagen worden nabehandeld.

› Geboorte vlot niet

Als de uitdrijvingsfase van een geboorte stagneert (langer dan tien tot vijftien minuten), is de meest voorkomende oorzaak een afwijkende ligging. Dit vergt onmiddellijk ingrijpen van een dierenarts. Er zijn zeer veel afwijkende liggingen, zoals:

- › teruggeslagen hoofdje
- › één of beide voorbeentjes liggen gebogen in de voorknie (carpaalligging) naar achteren
- › één of beide beentjes liggen gebogen in de schouder naar achteren (schouderligging)
- › dwarsligging
- › beiderzijdse heupligging, beide achterbenen liggen langs de romp naar voren.

Als de geboorte niet vordert en er wordt gedacht aan een verkeerde ligging, kan de merrie het beste worden rondgestapt (als dat lukt) totdat de dierenarts er is. Het weer goed leggen van het afwijkende lichaamsdeel van het veulen wordt ‘reponeren’ genoemd en dit kan het beste bij de staande merrie, omdat er dan vaak het meeste ruimte is in de buik. Het reponeren is vaak lastig en vergt geduld en ervaring. Het zelf proberen te reponeren heeft grote risico’s, omdat de lange benen van een veulen bij onoordeelkundig manipuleren door de baarmoederwand heen kunnen prikken.

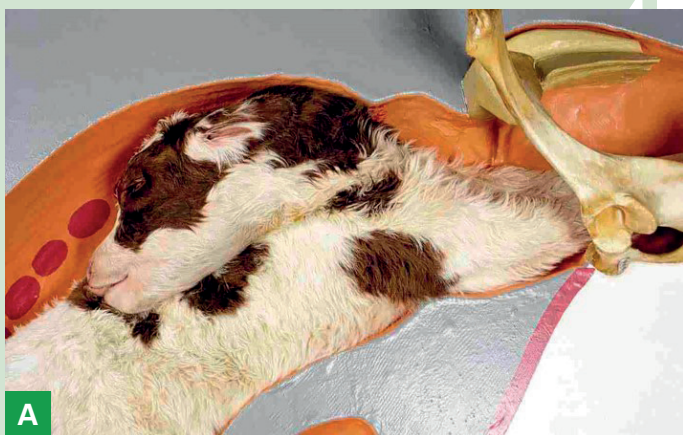
Soms is het voor de dierenarts niet mogelijk om het afwijkend liggende veulen goed te leggen. Als het veulen nog leeft, kan de dierenarts proberen een keizersnede te doen, maar dan is vervoer naar een kliniek vrijwel altijd noodzakelijk. Als het veulen niet meer leeft, wordt door de dierenarts soms voor het ‘afzagen’ (foetotomie) van het veulen gekozen, maar dit is niet in alle gevallen mogelijk en dan wordt toch een keizersnede geadviseerd om het dode veulen te verwijderen.

› Nageboorte ‘te vlug’

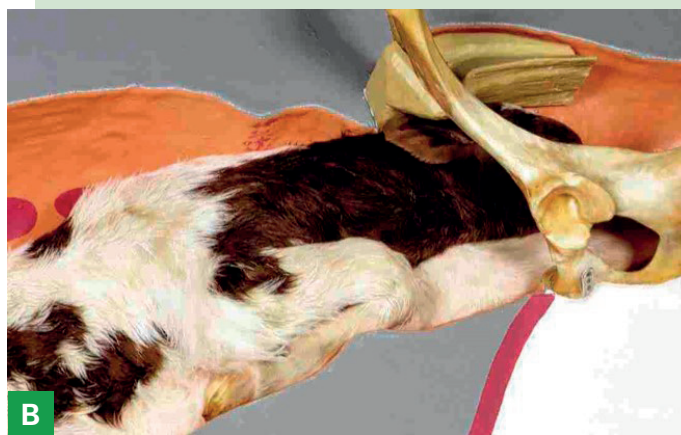
Als de nageboorte nog om het veulen heen zit bij de geboorte, een zogenaamde ‘red bag delivery’, moet deze nageboorte zo snel mogelijk worden opengemaakt. Het dus los van de baarmoederwand liggen van de nageboorte, betekent dat het veulen geen zuurstof meer krijgt.

Goed opletten dat het inderdaad om de nageboorte gaat – die heeft een zogenaamde ‘cervix ster’. Heel soms komt de blaas naar

Dick Schulten

A

B

Een dood kalf is voor onderwijs op een tafel gelegd met daarop een bekken en in oranje de baarmoeder en de vagina getekend: het kalf ligt met een teruggeslagen kop (A) en met een beentje gebogen in de voorknie (B; dit wordt ‘carpaal ligging’ genoemd); deze liggingen komen precies zo voor bij het veulen.

buiten, die natuurlijk niet kapot maken.

Ook als de nageboorte deels met en/of direct na het veulen naar buiten komt, heeft het veulen de laatste periode in de baarmoeder mogelijk geen of weinig zuurstof en voedingsstoffen gekregen. In beide gevallen is het raadzaam direct de dierenarts te bellen voor overleg.

Eerste 24 uur

Wat is normaal?

› Tijdstippen

Er is weleens wat discussie over 'gaat het nu wel of niet goed?' In principe mag worden verwacht dat een veulen:

- › binnen vijf minuten na de geboorte zijn hoofd omhoog kan houden
- › binnen vijf tot tien minuten na de geboorte in borst-buikligging gaat liggen
- › binnen één tot twee uur kan staan en op zoek gaat naar het uier
- › binnen twee tot drie uur zelf drinkt
- › binnen zes tot tien uur gaat plassen
- › binnen 24 uur gele mest (het meconium (= darmpek) komt doorgaans binnen drie uur af).

› Drinken

Sommige veulens zijn wat trager dan andere, maar als het veulen binnen vier tot zes uur niet heeft gedronken, moet de dierenarts met spoed komen. Als het veulen voldoende zuig-reflex heeft, kan geprobeerd worden het veulen uit een bakje te laten drinken. Het voeren met de fles heeft als groot risico dat het te slapte veulen

niet goed slikt en de melk de luchtpijp in loopt in plaats van in de slokdarm. In zulke gevallen is het veiliger om de dierenarts te vragen met de neussonde biest van de merrie in te geven.

Soms kan de dierenarts in dit soort gevallen besluiten om de 'Madigan foal squeeze' toe te passen. Dr. John Madigan heeft deze techniek 'uitgevonden'. Er zijn namelijk aanwijzingen dat veulens die (heel) vlot geboren worden en dan na de geboorte toch niet willen drinken, mogelijk niet genoeg 'druk' hebben ervaren in de geboorteweg. Door het hoofd af te dekken en om de borst en buik van het veulen met een lange, touw of band, wat druk aan te brengen, wordt de geboorte nogmaals nagebootst en veel veulens willen na zo'n 'rebirth' (herhaalde geboorte) wel drinken.

› Navel

Na de geboorte is het belangrijk de eerste periode (15 tot 30 minuten) de moeder-veulenbinding niet te verstoren en pas als het veulen rustig ligt of staat de navel ontsmetten met 0,5% chloorhexidine (te koop bij de drogist). Geen 'blauwspray', jodium, povidonejodium of zoiets gebruiken, omdat dit te agressief is voor het tere weefsel van de navel. Als de navel nabloedt eventueel een navellklemmetje (steriel verpakt kopen) op de navel (niet op de huid) zetten. Dit doen met schone/steriele handschoenen of met heel goed gewassen handen.

› Merrie

Intussen moet ook de merrie in de gaten worden gehouden, want de nageboorte moet liefst binnen anderhalf uur maar in ieder geval binnen drie uur afkomen. Gebeurt dit niet dan moet direct de dierenarts worden gebeld (zie eerder).

Anthony Claes

Nageboorte komt gelijk met het veulen af: dit kan betekenen dat de moederkoek vroegtijdig heeft losgelaten; het veulen kan dan een moeilijke start hebben, omdat het de laatste periode geen of onvoldoende zuurstof en voeding heeft gehad.

Beiderzijdse schouderligging, dit is doorgaans bij het staande dier niet meer goed te leggen, soms lukt het wel als het paard onder narcose ligt.

Veulen wordt in de nageboorte geboren ('red bag delivery'): vlies met witte ster erop (witte pijl) zo snel mogelijk openmaken, want het veulen krijgt geen zuurstof (de nageboorte ligt los in de baarmoeder).

Laat je niet foppen door een veulen dat lijkt te drinken: altijd heel goed kijken of het veulen wel echt zuigt en slikt.

Verder mag de merrie niet sloom worden, koorts krijgen of koliekverschijnselen gaan vertonen. Als dat wel gebeurt, ook direct de dierenarts bellen. Een merrie kan van een achtergebleven (stukje) nageboorte erg ziek worden en ook het hoeftevangen worden ligt dan op de loer.

Soms wordt er tijdens het uitdrijven van het veulen een darmdeel of een stukje baarmoeder 'gekneusd' in de geboorteweg. Dat kan dan enkele uren (en soms dagen) later leiden tot koliek, waarbij snel (chirurgisch) ingrijpen vaak noodzakelijk is. Gelukkig gebeurt dit maar zelden.

Verder moet natuurlijk het voerrantsoen van de merrie worden aangepast. Tijdens de laatste maanden van de dracht hoort de merrie naast volop goed ruwvoer al (wat) merriebrok te krijgen en kort voor en direct na de geboorte moet de hoeveelheid merriebrok verder worden opgevoerd, want melk leveren kost veel energie.

› Visite van de dierenarts

Tenzij de paardenhouder zelf heel veel ervaring heeft, is het raadzaam binnen zes tot twaalf uur na de geboorte de dierenarts te laten komen om veulen en merrie te controleren. Vroeger werd dan ook vaak de 'veulenprik' gegeven, maar intussen is duidelijk dat hier geen voordelen maar wel veel nadelen aan zitten. Alleen als de merrie helemaal niet tegen tetanus is gevaccineerd, is een injectie met tetanus antiserum wel van belang. Toch is het bezoek

van de dierenarts écht belangrijk, omdat bij eventuele problemen de kansen veel beter zijn als een probleem binnen 12 tot 24 uur na de geboorte al aan het licht komt.

De dierenarts zal de nageboorte uitleggen op de vloer en kijken of deze volledig is afgekomen en of er bijzonderheden te zien zijn zoals aanwijzingen voor een ontsteking (placentitis). Dit is erg belangrijk en men moet de nageboorte dus altijd bewaren voor inspectie door de dierenarts.

De dierenarts zal vragen stellen over de merrie:

- › wat was duur van de dracht?
- › hoe was verloop van de dracht, bijvoorbeeld is de merrie ziek geweest?
- › is er uitvloeijing uit de vagina geweest tijdens de dracht?
- › heeft de merrie al voor de geboorte de melk laten lopen?
- › hoe verliep de geboorte?
- › hoe is de merrie nu? Attent, zorgzaam voor haar veulen en zelf goed drinken en eten?
- › is de temperatuur normaal? (Tussen de 37,5 en 38,3°C.)
- › toestand van het uier, wordt het uier beiderzijds goed leeggedronken?

Bij afwijkingen zal de dierenarts hier verder onderzoek naar doen. Ook zullen er vragen over het veulen worden gesteld om de tijden van voor het eerst staan en voor het eerst drinken (zoals boven genoemd) te controleren.

Eén dag oud veulentje perst op de darmpek (meconium).

'Madigan foal squeeze' om een veulen het gevoel te geven 'opnieuw geboren te worden'.

Zó moet het afbinden van de navel dus niet; gebruik een steriel navelklemmetje.

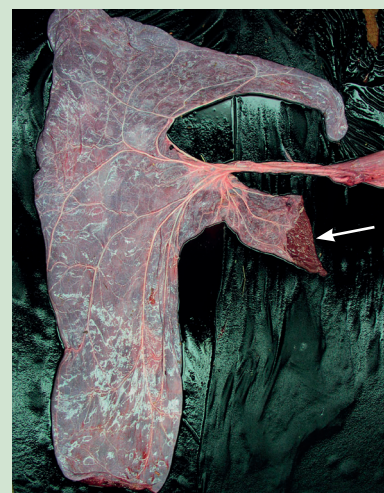
Floor van Kootwijk

Merrie aan de nageboorte, vóór de geboorte is de staart al gebandageerd om de geboorte zo hygiënisch mogelijk te laten verlopen.

Nageboorte uitgelegd als een F om te controleren of de nageboorte compleet is.

Anthony Claes

Nageboorte uitgelegd, maar hier ontbreekt een stukje (witte pijl).

Anthony Claes

Daarna zal de dierenarts het veulen 'onderzoeken':

- › gedrag: attent en actief, en een goede band met de merrie
- › opvallen klinische afwijkingen: zoals afwijkend gedrag, afwijkende beenstanden of melk uit de neus
- › ademhaling: 30 tot 40 ademhalingen per minuut, regelmatig en krachtig; hierbij wordt vaak ook even geluisterd met de stethoscoop naar de longgeluiden en wordt gevoeld naar de toestand van de ribben (gebroken ribben zijn soms wel maar soms ook niet goed te voelen)
- › hartslag: 80 tot 120 slagen per minuut, regelmatig en geen bijgeluiden, hier wordt dus ook even met de stethoscoop geluisterd (de eerste paar dagen kan nog een hartruis gehoord worden omdat de Ductus Botalli, een verbinding tussen de grote lichaamsslagader en de longslagader nodig tijdens de dracht, nog niet helemaal is gesloten)
- › temperatuur: 37,2 tot 38,6°C (ook even kijken of meconium al af is en er gele mest verschijnt)
- › slijmvliesen: rose en vochtig
- › ogen: geen beschadigingen aan de buitenkant (met name de cornea = hoornvlies) en geen naar binnen gedraaid onderooglid (entropion); eventueel zal de dierenarts met een spleetlampje in het oog kijken
- › navel: mooi opdrogende navel, geen urine lekken
- › liezen: geen liesbreuk
- › buik: voldoende borborygmi (darmgeluiden), buikvulling voldoende, geen opgezette buik door meconium verstopping (= darmpek komt niet af), of een blaasruptuur (bij een scheurtje in de blaas is de dikke buik soms pas op twee tot drie dagen oud duidelijk zichtbaar)
- › gewrichten: geen dikke en/of warme gewrichten duidend op gewrichtsontsteking

› Controleren opname antistoffen

Als er twijfel bestaat over de kwaliteit van de biest of over het binnenkrijgen van voldoende biest, kan de dierenarts bij het bezoek ook direct bloed afnemen van het veulen en dit (laten) testen op het aanwezig zijn van voldoende antistoffen. Als de

hoeveelheid opgenomen antistoffen te weinig is, kan tot 18 en misschien tot 24 uur na de geboorte nog geprobeerd worden extra paardenbiest bij te voeren of met de sonde in te laten geven. Na 18 tot 24 uur worden antistoffen vanuit het maagdarmkanaal niet meer opgenomen en kunnen extra antistoffen zo nodig alleen nog door de dierenarts met een plasma-infuus worden bijgegeven. Veel dierenartsen adviseren de opname van antistoffen bij alle veulens binnen 12 tot 24 uur na de geboorte te controleren, omdat er dan nog iets gedaan kan worden. Als het veulen eenmaal symptomen van een infectie krijgt, is een behandeling niet alleen kostbaar, maar lang niet altijd succesvol. Hier geldt echt 'voorkomen is beter dan genezen'.

› Mest eten

Het is heel normaal als veulens van de mest van de merrie eten. Dat is de wijze waarop veulens aan de normale flora (bacteriën en ééncelligen) in hun eigen maagdarmkanaal komen. Daarom is twee maal per dag uitmesten prima. Iedere mesthoop direct verwijderen is dus ook weer niet goed.

Afwijkingen

Allerlei afwijkingen die in de eerste dagen na de geboorte naar voren kunnen komen, zijn beschreven in 'Pasgeboren veulen, waarop letten?' KWPN Magazine april 2021. •

Dankwoord

Veel dank gaat uit naar Esther Siegers, specialist Inwendige Ziekten van het Paard en dr. Anthony Claes, specialist Voortplanting Paard (beiden werkzaam bij de Universiteitskliniek voor Paarden, Faculteit Diergeneeskunde, Utrecht) en naar Jeske Kranenburg (Dierenkliniek Apeldoorn Noord), Floor van Kootwijk (Dierenkliniek Emmeloord) en Dick Scholten (Westbroek) voor kritisch lezen, adviezen en/of foto's.